

อิทธิพลของสมุทรโฆษคำฉันท์ ใน ชนะแล้วแม่จ๋าของ "นายผี"

มณฑานาถ สังขประดิษฐ์¹

ชนะแล้วแม่จ๋า² เป็นบทประพันธ์ที่บ่งชี้ถึงอิทธิพลของวรรณคดีแบบฉบับ เรื่อง สมุทรโฆษคำฉันท์ ที่มีต่อวรรณกรรมร่วมสมัยอย่างชัดเจน ทั้งในด้านของรูปแบบคำประพันธ์ กลวิธีทางวรรณศิลป์ และสารสำคัญหรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง

สมุทรโฆษคำฉันท์ได้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่มุ่งมั่นอดทนต่อสู้กับอุปสรรคและความทุกข์ด้วยความพากเพียรทากลา (หรือนำเสนอการบำเพ็ญวิริยบารมีของพระโพธิสัตว์ในครั้งที่เสวยพระชาติเป็นพระสมุทรโฆษนั่นเอง) สารดังกล่าวได้สื่อผ่านพฤติกรรมของพระสมุทรโฆษและนางพินทุมคติที่ผจญต่อความทุกข์ด้วยการบุกบันเดินทางในป่าอย่างยากลำบาก ต้องเกาะขอนจิวข้ามมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ลิกลำน่านสฟิงก์ และยังคงโดนพายุซัดกระหน่ำจนขาดต้องพลัดพรากจากกัน ทั้ง 2

พระองค์ต้องประสบความทุกข์ทเวซทั้งกายและใจ แต่ก็ยังมีความแข็งแกร่งในจิตใจที่จะต่อสู้และดำรงชีวิตอยู่

"นายผี"ได้รับเอาความคิดข้างต้นนี้ไปแต่งวรรณกรรมเพื่อชีวิตเรื่องชนะแล้วแม่จ๋า โดยสื่อถึงการต่อสู้กับอุปสรรคความทุกข์ของกรรมกรหญิงคนหนึ่งที่ถูกนายทุนกดขี่ข่มเหงท่ามกลางสถานการณ์ที่ชวนให้ท้อแท้ สิ้นหวังทุกขันธ์ แต่เธอก็ยังมุ่งมั่นที่จะต่อสู้จนได้ชัยชนะ

นายผีใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ และรูปแบบคำประพันธ์แสดงถึงความทุกข์ทเวซและการต่อสู้ของมนุษย์เช่นเดียวกันกับที่ปรากฏในสมุทรโฆษคำฉันท์ กล่าวคือ สมุทรโฆษคำฉันท์นั้น ใช้ฉันท 19 ซึ่งมีลีลาสง่างาม ชรมิ ชล้ง สื่อถึงความทุกข์อย่างใหญ่หลวงของพระสมุทรโฆษที่ต้องว่ายน้ำอย่างเจ็บปวด อ่างว่าง โดดเดี่ยวท่ามกลางมหานทีเมื่อถูกพายุซัดจนขาด ไร้เพื่อน ไร้คนช่วยเหลือ ดังคำประพันธ์ว่า

¹ นักศึกษาวิชาเอกภาษาและวรรณคดีไทย ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2538

² ชื่อบทประพันธ์นี้สะกดตามต้นฉบับ

นับในตำบลเบญ- จมทานทีธาร
 ใหญ่โยชนวีการประมาณ ระเบียบลหมายสุดสายดา
 เหลือล้ำกำลังชน จะวายพันเกลิงถลา
 ไหลเขี้ยวคูเกลียวชลา แลคล้ำคลิ่นคะครั้นโครม

ไอ้อกแม่ทรมาณก็ปานชัฟิตพินาศ
 น้ำดาแม่ทยคทยาต สยอ
 แลลูกลูกก็มาแลคาลูกก็คือกลอง
 น่านน้ำอันเนื่องนอง น้ำดา

และ

บรรลุมทานทีพิศาล ชลธารถถึงสาย
 คลื่นคลั่งประดังประคุดทำลาย เดียรถเพียงจะเพิกภันท์
 (สมุทรโฆษคำฉันท์)

นอกจากนี้กลวิธีการพรรณนาความด้วยอภินิหาร
 และการเล่นคำซ้ำคำเพื่อสร้างความเข้มข้นของของทุกซ์
 ปรากฏในสมุทรโฆษคำฉันท์ ดังข้อความ

สุดแรงสุดที่จะรำร้างจนกว่าสรวลสุดคิด
 ฟังใครก็สุดจิต รำพึง
 แสนโคกแสนทุกขแสนแสวงสำนักลำนิ่ง
 แสนร้อนเร้งร้อนรึง อูรา

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า นายผีได้รับอิทธิพลการใช้
 สัญลักษณ์ดังกล่าวข้างต้นมาจากสมุทรโฆษคำฉันท์อย่าง
 แน่นนอน เพราะการสื่อเนื้อความ การพรรณนาถึงความรู้สึก
 ของตัวละคร และสภาพของตัวละครที่ต้องแหวกว่ายอย่าง
 "ควะคว้าง" เดียวดาย อ่างว่างอยู่ในมหาสมุทรที่กว้างใหญ่ด้วย
 ความทุกซ์เทวชนั้นมีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากกับ
 เนื้อความในสมุทรโฆษคำฉันท์

นายผีก็ได้ใช้กลวิธีดังกล่าวพรรณนาความในเรื่อง
 ชะนะแล้วแม่เจ้า เช่นเดียวกันดังนี้

แสนแค้นแสนเคียดแสนระคาจ แสนป่วยใจปาง
 ประจักษ์ว่าแม่มามรณี
 แสนรักแสนโรคแสนรอน แสนทุขท่วมทอน
 ใจแสนถวิลจินดา
 สุดจะรำร้างพันมรรณนา เสียคัลลยัสทสา
 ก็สุดสระอื่นอาลัย

การพิลาปคร่ำครวญเสวยทุกซ์ของพระสมุทรโฆษกับ
 นางพินทุมดี ตอนที่ตัดสินใจข้ามมหาสมุทรและกล่าวขอขมา
 ต่อกันนั้น กวีได้ใช้ฉันท 19 อีกเช่นกัน เพื่อสื่อสารแห่ง
 ความเศร้าโศกอาดูรของ 2 กษัตริย์ที่พากันหลงน้ำดาด้วยความ
 ทุกซ์เทวชน

เสร็จสองขัดคดียาขมาสุภาษิตบรรหาร
 ต่างตระกองสกันธมสาน พิลาบ
 ชนเนตรธิเบศร์ถั่งพังพักตร์อรอาบ
 นัยนานุพูชตราบ พระทรวง

สำหรับสารสำคัญหรือแนวคิดสำคัญของเรื่องทีมนั้น
 รับอิทธิพลมาจากสมุทรโฆษคำฉันท์นั่นคือ ความยิ่งใหญ่ของ
 มนุษย์ที่มุ่งมั่นอดทนต่อสู้กับอุปสรรคและความทุกซ์ด้วย
 ความพากเพียรหาญกล้า สมุทรโฆษคำฉันท์ได้แสดงสาร
 สำคัญนี้เพื่อบ่งชี้ถึงการทำเพียรวิริยหารมขของพระโพธิสัตว์
 ในครั้งที่เสวยพระชาติเป็นพระสมุทรโฆษ

น้ำดาที่หลั่งออกมาเพราะความทุกซ์ความโศกเศร้า
 อาดูรของ 2 กษัตริย์นั้นมีปริมาณมากมาย คำว่า "ละถั่ง"
 บ่งลักษณะการไหลของน้ำดาที่ไหลออกมาอย่างรวดเร็วและ
 มีปริมาณมากมายไม่สิ้นสุด

นายผีได้รับอิทธิพลนั้นมาปรับใช้กับเรื่องราวของ
 มนุษย์ธรรมดา ชี้ให้เห็นว่าความยิ่งใหญ่ดังกล่าวไม่ได้มี
 เฉพาะในพระโพธิสัตว์เท่านั้น หากแต่มนุษย์ธรรมดาที่มีความ
 ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้ตั้งคุณธรรมอย่างเดียวกัน

ลักษณะของการพิลาปที่สื่อความทุกซ์ความโศกเศร้า
 อย่างถึงแก่นนี้ได้ส่งอิทธิพลให้นายผีนำลักษณะการพรรณนา
 สภาพน้ำดาของตัวละครที่หลงไหลออกมาด้วยความทุกซ์
 เช่นเดียวกันดังนี้

สมุทรโฆษคำฉันท์นั้น กวีได้เน้นความทวั้นไหวทาง
 อารมณ์ของพระสมุทรโฆษและนางพินทุมดีเมื่อต้องสูญเสีย

อาวุธวิเศษ คือ พระขรรค์ไป เหลือเพียงมือที่ว่างเปล่าและพละกำลังทางร่างกายและจิตใจเท่านั้นที่จะช่วยให้มุ่งหน้าต่อไปได้

คำคร่ำครวญระหว่างพระสมุทรมุขกับนางพินทุมดีเมื่อปรับทุกข์กันว่าจะทำเช่นไรต่อไปนั้น กวีได้ใช้คำว่า "อ้า" เป็นคำขึ้นต้นบทประพันธ์แต่ละบทซ้ำๆ กัน เพื่อสื่อสารความรู้สึกส่วนลึกในหัวใจคือ การอ่อนระโหย ทดทู่ เมื่อมองไม่เห็นหนทางใดหรือจะพึ่งพาผู้ใดได้ นอกจากตนเองเท่านั้น

อ้าแม่จะเมื่อไคล	ทิศใดก็คาลงน
แถวเถื่อนสกลยล	อริญรอบบรูทาง
อ้าพระจะเดินคัด	พนัสซึ่งคะนึ่งขนาง
เขาเขินเป็นเนนกลาง	แลก็คกัณสัจจรใจน
.....
อ้าองค์อัครพหูผู้พิชิตพาน	
ภัยเกิดก็พันการ	จะเพียร

ส่วนเรื่อง ชะนะแล้วแม่จ๋า กรรมกรซึ่งเป็นตัวละครสำคัญ ก็ได้แสดงความทวนใจในจิตใจที่ตกอยู่ในความมืดมนของหนทางที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทน กวีได้ใช้คำว่า "อ้า" เป็นคำขึ้นต้นบทประพันธ์แต่ละบทซ้ำๆ กัน เมื่อสื่อความรู้สึกของตัวละครเช่นเดียวกับสมุทรมุขคำฉันทน์ ดังนี้

อ้าราตรีขณะนี้มีมิสินะสำเนียง	
แสนเจียบบงิมเสียง	สังัด
อ้าราตรีขณะนี้มีสัพทุกบสบัติ	
ไบลมบไลมพัด	และพาน
อ้าราตรีขณะนี้มีทกลพิการ	
ดาวเดือนบันดาลหาย	อุเห็น

แม้จะมีความหวาดทวนใจอ่อนแอแต่พระสมุทรมุขก็ได้ปลุกความแข็งแกร่งในจิตใจตนเองขึ้นมาจัดความหวาดทวนนั้นให้หมดสิ้นไป และมุ่งมั่นฝ่าฟันผลญกับความทุกข์นั้นด้วยสองมือที่ว่างเปล่าไร้อาวุธวิเศษ พระองค์ได้ผลญกับ

ความทุกข์อย่างแสนสาหัสจนถึงที่สุด ท่ามกลางทิวน้ำใหญ่ที่ครึกโครมปั่นป่วน สภาพธรรมชาติที่มีพลังยิ่งใหญ่ นั้นยังชี้ให้เราเห็นความวิริยะหาญกล้าของพระสมุทรมุข พระองค์สามารถพยุขนมให้รอดจนนางเมฆลามาช่วยเหลือ แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่สามารถนำเอาความแข็งแกร่ง ความวิริยะหาญกล้าของตนเมื่อผลญกับธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ได้

กรรมกรในเรื่อง ชะนะแล้วแม่จ๋า ก็ได้แสดงความยิ่งใหญ่ด้วยการเร่งเร้าความแข็งแกร่งในจิตใจตนเองขึ้นมามุ่งมั่นต่อสู้กับนายทุนผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ ด้วยความวิริยะหาญกล้า ด้วยจิตใจอันแข็งแกร่งเด็ดเดี่ยวที่จะผลญกับความทุกข์และปัญหาอุปสรรคต่างๆ เช่นเดียวกันกับพระสมุทรมุข

ไว้ร่างน้องรักเลงลาญ	จกัณอนาจาร
อุจาดผองจงดี	
เก็บดอกแก้วพาดเป็นพลี	ลามแม่ผู้มี
มโนวิจลก็จรรยา	

ความวิริยะของเหล่ากรรมกรที่รวมตัวกันชุมนุมประท้วงต่อสู้กับนายทุนเป็นเวลานาน ปรากฏดุจเดียวกับความวิริยะของพระสมุทรมุขที่ต้องทนแหวกว่ายอยู่ในมหาหนที่ที่ปั่นป่วนถึง 7 วัน

**กรรมกรในเรื่องชะนะแล้วแม่จ๋า
ก็ได้แสดงความยิ่งใหญ่ด้วยการเร่งเร้า
ความแข็งแกร่งในจิตใจตนเองขึ้นมา
มุ่งมั่นต่อสู้กับนายทุนผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่
ด้วยความวิริยะหาญกล้า ด้วยจิตใจ
อันแข็งแกร่งเด็ดเดี่ยวที่จะผลญกับ
ความทุกข์และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ
เช่นเดียวกันกับพระสมุทรมุข**

แต่ควรดูคราวอยู่ยั้งหว่างมทรรมพหัง
 สัตวารสำนัง *ชเลา*
 (สมุทรโฆษคำฉันท)

 พัททักษะกระทำโฆษณา
 หนักหน่วงท่วงทีดีตรา *ตรึงหลายเวลา*
 กำลังปลัดลือเลว
 (ชนะแล้วแม่เจ้า)

และแล้วกรรมกรก็สามารถฝ่าฟันอุปสรรคนั้นได้สำเร็จ
 เอาชนะนายทุนผู้ยิ่งใหญ่ได้ นับเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ เพราะ
 เป็นชัยชนะที่เป็นกงล้อประวัติศาสตร์ ทำให้ยุคสมัยแห่งการ
 ก่อตั้งแรงงานชนชั้นต่ำหรือกรรมกรเปลี่ยนแปลงไป

*ไชโยโห่ร้องก้องก
 ค่อยค่อยเขยื้อนเคลื่อนไป*
หมุนยาวก้าวหน้าเนื่องใน นรยุคทุกสมัย
ด้วยมือมนุษย์อันจน

ก็พิชิตธรรมชาดิชูชัย
สถาปนารโลกเรื่องไร สุขสังคมิวิสัย
สำเร็จด้วยมือกรรมกร

กวีได้กล่าวเน้นย้ำว่า ความสำเร็จนี้เป็นความสำเร็จ
 อันเกิดจาก "มือ" ของกรรมกรมนุษย์ผู้ยากจน แสดงให้

เห็นถึงการต่อสู้ด้วยตนเองไร้อำนาจวิเศษใดๆ มาช่วยเหลือ
 บทประพันธ์วรรคที่ว่า "ก็พิชิตธรรมชาดิชูชัย" น่าจะเป็น
 การเชื่อมโยงความกับตอนต้นเรื่องที่กำลังเปรียบเทียบกับ
 ตัวละครนั้นมีความทุกข์และต้องพจญกับอุปสรรคเหมือน
 การแหวกว่ายอยู่ในมหานทีที่กว้างใหญ่ และในที่สุดก็
 สามารถเอาชนะธรรมชาตินั้นได้ คือการชนะนายทุนนั่นเอง
 เช่นเดียวกันกับพระสมุทรโฆษที่ต่อสู้กับความทุกข์ด้วยสอง
 มือที่ว่างเปล่า หากแต่ด้วยจิตใจอันแข็งแกร่งและมีความ
 วิริยะหาญกล้า จึงสามารถพิชิตธรรมชาดิอันยิ่งใหญ่ได้
 ด้วยการสามารถพุงชีวิตให้รอดพ้นจากธรรมชาดิอันมีพลัง
 ทำลายกำลังและความเพียร และประสบความสำเร็จตามที่
 คนตั้งใจ คือได้เจอนางพินทุมดีและได้กลับไปยังบ้านเมือง
 ด้วยความสุข

ความยิ่งใหญ่ของมนุษย์อันเกิดจากความแข็งแกร่ง
 ของจิตใจและความวิริยะหาญกล้าที่จะต่อสู้กับความทุกข์นั้น
 เป็นลักษณะร่วมที่สามารถเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกคนไม่ว่า
 จะดำรงอยู่ในสถานะใด จะเป็นมนุษย์ผู้มั่งมีบำเพ็ญเพียร
 จนมีบารมีแกร่งกล้าอย่างพระโพธิสัตว์หรือจะเป็นเพียง
 "กรรมกร" มนุษย์ที่มีสถานะด้อยต่ำธรรมดาก็ตาม สารอัน
 ทรงคุณค่านี้ จึงสามารถส่งอิทธิพลให้กวีได้นำมาตีความใหม่
 ตามทัศนะของตนเองและสร้างงานใหม่ขึ้นมาได้อย่างไม่รู้จัก
 คำอภิปรายข้างต้นทั้งหมดเป็นหลักฐานยืนยันให้
 เห็นแล้วว่า ชะนะแล้วแม่เจ้า เป็นวรรณกรรมที่รับอิทธิพล
 จาก สมุทรโฆษคำฉันท มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ยุคสมัย
 อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

นายผี (อัศนี พงษ์จันทร์). 2533. ชะนะแล้ว...แม่เจ้า. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : เกี้ยว-เกล้าพิมพ์การ.
 สมุทรโฆษคำฉันท. 2504. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.